

Rozchod jsem bral jako malou smrt

Rád zkoumá sílu literatury v netradičních disciplínách. Před třemi roky vydal román *Možnosti milostného románu*, v němž se pídil po důvodech rozpadu své životní lásky. Teď nedávno přispěl do diskuse o válce na Ukrajině souborem povídek *Liliputin*. Televizní zpravodajství mu totiž přišlo nedostatečné. „Chtěl jsem ukázat, že literatura nemusí jako kamera klouzat po povrchu, ale že se umí dostat i dovnitř,” vysvětluje **JAN NĚMEC (41)**. V čem mu předchozí intimní románová zpověď zavařila? Proč chce psát o LSD a jak na něj účinkovalo? A jaký vztah má s otcem, rovněž úspěšným spisovatelem?

Jan Němec v listopadu 2014, když v Bruselu převzal za svůj román *Dějiny světa* o fotografovi Františku Drtíkolovi Cenu Evropské unie za literaturu. Předává mu ji předsedkyně kulturního výboru Evropského parlamentu Silvia Costa.

■ Pomohla vám kniha *Možnosti milostného románu* definovat slovo láska?

Asi ano...

■ Co to je láska?

Ta otázka je past. Láska není nic zpodstatnělého, proto je lepší používat slovesa, třeba milovat. Láska není něco, co by se dalo zavřít do nějaké definice. A co znamená někoho milovat? (*dlouze přemýšlí*) Moc se mi do toho nechce, protože to všichni víme, a zároveň když se pokusíme to vyjádřit, je z toho přinejlepším bonmot nebo instantní moudro...

■ Možná se to líp vyjádří básní nebo románem...

Proto jsem se o to pokusil. (*usmívá se*) Literatura má na tomto poli lepší možnosti než publicistika nebo věda. Když někoho milujeme, cítíme k němu mimo jiné obdiv. Třeba kvůli tomu, že je v něm něco, čeho se nám nedostává. Je v tom také nějaké odevzdání se, protože se nebojíme tomu člověku otevřít, neboť věříme, že nás přijme a neublíží. A totéž jsme my schopni udělat pro něj. Zároveň je iluze, že vztah nás učiní dlouhodobě šťastnými, pokud šťastní nejsme už předtím. Partner nám nemůže přinést štěstí a vyléčit rány. Hodnota vztahu je spíš v tom, že se do něj vedle šťastných chvil vejdu i ty těžké. Je to něco s dostatečně širokou náručí, která pojme všechny zkušenosti, jež v životě nevyhnutelně přicházejí, tedy i zklamání a bolest. Výhodou je, že ve vztahu můžete sdílet štěstí i neštěstí, můžete se vzájemně podpořit. A můžete tím spolu projít a stát se silnějšími. Nebo aspoň odolnějšími.

■ Jaké jsou vaše tři životní lásky? Jak jste je našel a (ne)ztratil?

První láska se odehrála na gymnáziu a byla pro mě zásadní. Ta dívka mě pro-

měnila, něco ve mně otevřela. V pubertálních letech jsem byl chytrolín, kterému šlo učení snadno, takže na ně trochu kašlal. Byl jsem nad věcí, ale ne uvnitř ní. To změnila právě ta láska, Eva byla velmi citová, později šla studovat herectví a psychologii. Ukázala mi úplně jiný pohled na svět. Druhá láska spadá do té stejné doby. Psaní, které mi zůstalo doteď, bylo s tou láskou tehdy dost propletené.

■ V jakém smyslu?

S Evou jsme si tehdy napsali spoustu dopisů. A byla to také doba, kdy začínaly mobilní telefony. Pro nás byla tehdy esemeska malý zázrak, díky telefonu na polštáři jsme se toho druhého mohli, byť na dálku, kdykoliv dotknout. Tehdy měly mo-

„Ta dívka mě proměnila, něco ve mně otevřela.“

bily velmi omezenou paměť, vešlo se tam třeba jen deset zpráv. Pečlivě jsem vážil, které ponechat v paměti a které vymazat. Vyřešil jsem to tím, že jsem Eviny esemesky přepisoval na lístečky. Doteď je mám doma v krabičce. Romantika, ne?

■ A třetí láska?

To je ten vztah z knihy *Možnosti milostného románu*. S románovou Ninou jsem byl pět let. A změnila mě hned dvakrát. Poprvé, když jsme se potkali, a pak, a to možná ještě víc, když jsme se rozešli... Bral jsem to jako velkou ztrátu, vlastně jako malou smrt. S každým pro vás důležitým člověkem odchází část vás samotných. A vy se musíte naučit žít bez něj, nějak jinak...

■ Knihu, za kterou jste byl nominován na cenu *Magnesia Litera*, jste vydal v roce

2019. Už jste se za ty tři roky s tímto rozchodem vyrovnal?

Myslím si, že ano. Ale víte co: už to slovo vyrovnat se... Mně asi nevádí být všelijak pomačkaný, mít svoje záhyby.

■ Pořád platí, že se s dívkou, jež se ve vaší knize jmenuje Nina, nevidáte?

Jsmo v kontaktu a jsem za to rád. Povedlo se nám to i navzdory té knize, která pro mě byla těžká a pro ni samozřejmě nepříjemná. Konstruovat a kontrolovat něčí obraz na veřejnosti je vždy problematické, to je jasné. Ale nějak jsme si to vyříkali a teď si z toho děláme legraci.

■ Jak konkrétně?

Předloni nebo předpředloni mi 24. října poslala esemesku, že jsem zapomněl na její svátek. Byl jsem z toho zmatený, než jsem se podíval do kalendáře a zjistil jsem, že má svátek Nina. Ve skutečnosti se samozřejmě jmenuje jinak. Ale neděláme si z té knihy pouze srandu, mluvili jsme o tom i vážnějším způsobem.

■ V dřívějších rozhovorech jste říkal, že knihu asi nečetla. Takže?

Četla, ale nevím přesně kdy. Poslal jsem jí hotový rukopis, aby věděla, že ta kniha vyjde, ale tehdy napsala, že se tím nebude zabývat a že je to moje věc. Nejspíš to tedy četla až vytištěné.

■ A líbila se jí ta kniha?

Vám by se líbilo, kdyby o vás vaše bývalá partnerka psala? To se nelíbí nikomu. Mně by se to taky nelíbilo. Nina měla pocit, že náš vztah nezachycuju přesně. Je jasné, že kdyby to psala ona, byl by to úplně jiný román. Zjevně by vypíchla úplně jiné situace, rekonstruovala jiné dialogy, řešila jiná dilemata. Přesně tak to ve vztazích chodí.

■ Našli jste k sobě cestu i proto, že jste teď oba šťastně zadaní?

Co to je, šťastně zadaní? Nechci mluvit za ni... Já jsem ve vztahu, který mi přijde smysluplný. Byl už čas posunout se dál.

■ Naučila vás něco Nina?

Pokud jsem říkal, že Eva mě díky své emoční inteligenci naučila dívat se dovnitř věcí a lidí, Nina mi zase ukázala vysokou tělesnou inteligenci. Je ve svém těle velmi dobře zabydlená, dokáže se skvěle vyjadřovat tělesně. Já jsem naopak spíš intelektuální typ, sice běhám a hraju tenis, ale je to spíš jen protiváha. Nikdy jsem svoje tělo nedokázal používat tak samozřejmě jako ona, která tančila, cvičila jógu a dělala spoustu dalších věcí. I tím pro mě byla okouzlující. Vědomé bytí v těle – to jsem se od ní snažil pochytit.

■ V jednom rozhovoru jste říkal, že máte radši slovesa než podstatná jména. Slovu láska věříte méně než slovesu mít rád nebo milovat. Místo slova spisovatel raději říkáte, že píšete knihy. Proč?

Protože podstatná jména jsou právě jen ztvrdnutím, zatuhnutím nějaké činnosti. Pořád mám problém o sobě říkat, že jsem spisovatel, přestože na to asi mám už nárok, vydal jsem několik knížek. Když řeknu, že píšu, pak se to děje, je to proces, je to něco, co dělám, ne co jsem. A člověk je podle mě opravdu víc to, co dělá, než to, čím ho někdo nebo on sám sebe nazývá.

Na knize mám nejradši ten proces psaní, jen tehdy se můžou dít zázraky. Největší odměnou za napsání knihy je to, že můžu psát další... Když vyšel můj první román *Dějiny světla* (o fotografovi Františku Drtikolovi, pozn. red.), život té knížky jsem opravdu bedlivě sledoval, měl jsem pocit, že nemůžu psát nic dalšího, než si užiju všechno kolem. Poslední věc, povídkovou sbírku *Liliputin*, jsem vydal před měsícem, a teď už pracuju na něčem jiném.

„Mně nevadí být všelijak pomačkaný, mít svoje záhyby.“

■ Připravoval jste román o droze LSD... To je ono?

Není, byt' tento námět mám pořád v hlavě. Teď píšu knížku dohromady s kamarádkou, spisovatelkou, sestrou v triku Janou Šrámkovou. Jedná se o experimentální román, příběh nahlížený ze dvou stran.

■ O účincích LSD píšete i v knize *Možnosti milostného románu*. To bylo zasvěcení, abyste o tom mohl později psát?

Ne, tehdy mě ještě nenapadlo, že by to mohlo být téma pro mou další knihu. Ve skutečnosti mám opravdu minimální zku-

šenosti s návykovými látkami. Jsem asi jeden z mála, kdo v životě nevykouřil ani jednu obyčejnou cigaretu, ani jednoho jointa, kdo se vlastně nikdy ani pořádně neopil...

■ Ale zase jste zkusil LSD, což moc lidí neudělalo...

Jenže to proběhlo v kontextu sebepoznání. Psychedelické drogy jsou chemicky i účinkem něco úplně jiného než heroin nebo kokain. Podle mě je vlastně matoucí, že se tomu všemu říká tvrdé drogy. LSD mě zajímalo jako látka, která rozšiřuje hranice mysli, a jsem rád, že jsem tou zkušeností prošel. Byl to velmi silný zážitek... Zároveň je potřeba říct, že jsem to už nikdy nezopakoval. Asi jsem neměl důvod... Jako spisovatele mě pak LSD zajímá hlavně kvůli výzkumům, jež probíhaly v 50. a 60. letech u nás, československá psychiatrie byla v tomto směru velmi pokroková. Ten námět nosím v hlavě už delší dobu a doufám, že jednou na něj dojde.

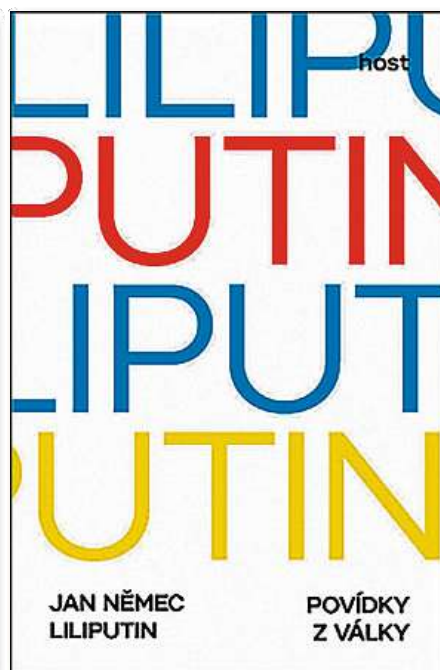
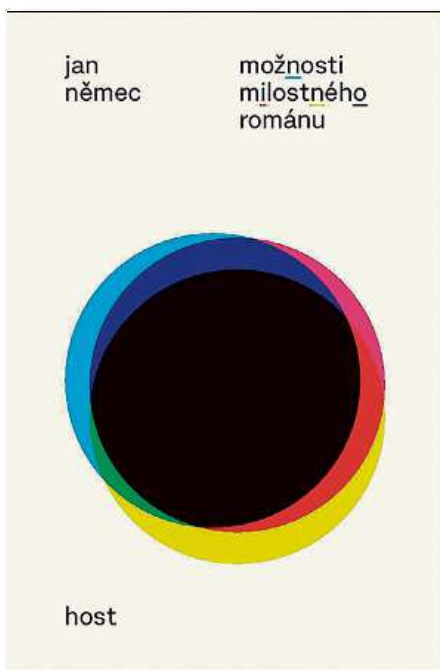
■ Myslím, že se toho výzkumu zúčastnila například socioložka Jiřina Šiklová, která tvrdila, že tehdy drogu okusil i Miloš Zeman...

Říká se to... Československo byla myslím jedna ze tří zemí na světě, kde se LSD oficiálně vyrábělo. Sjíždělo z linek státního podniku Spofa pod názvem Lysergamid. Bylo to určené pro výzkumné účely. Pomocí experimentů s LSD chtěli psychiatři pochopit, jak fungují duševní poruchy. Věřili, že najdou lék na schizofrenii, deprese, závislosti a neurózy. Ale dostávalo se to i ven. Tehdejší známé osobnosti z kultury i vědy si to vozily na chaty a s LSD experimentovaly podobně jako lidi v Americe.

■ Otevřelo to ve vás nějaké netušené tvůrčí schopnosti?

Ani bych neřekl tvůrčí. V té knize to popisuju – ta zkušenost měla nejprve smys-

Foto: Miroslav Myška, ČTK, archiv

▲ Za román *Možnosti milostného románu* (vlevo) byl Jan Němec nominován na prestižní cenu *Magnesia Litera*, vpravo je zatím poslední Němcova kniha *Liliputin: Povídky z války*, v níž beletristicky odráží současnou ukrajinskou tragédii.

Tatínek Ludvík Němec je také spisovatel. Na kontě má desítku titulů, za sbírku povídek *Láska na cizím hrobě* byl nominován na cenu *Magnesia Litera*, stejně jako syn Jan.

lovou část. Najednou vidíte vzory a struktury věcí kolem sebe, okolí začne jakoby ožívat. Pak je tam psychologická část – začínou se vám vyplavovat vzpomínky a vy si terapeuticky odžíváte něco nezpracovaného, co máte zasuté někde hluboko v sobě. Další vrstva je řekněme existenciální či spirituální. Zážitek může mít různé vrstvy a různou hloubku. Ta poslední vrstva pro mě byla zásadní – měl jsem pocit, že věci na světě jsou nějak úplně jinak, než jak to vnímáme v běžném stavu vědomí. Pochopil jsem, že existuje jedna jediná jednota. Bylo to spojené s velkým studem, že něco takového člověk zapomněl.

■ **Po vydání *Možností milostného románu* vás někteří kritici obviňovali z narcismu. Je to jen nálepka, nebo jste jim dal za pravdu?**

Kdykoliv napíšete knihu o sobě, jste v podezření... Lidé se ptají: „A to nemá nic zajímavějšího, že musí psát o sobě?“ A je z vás narcis. Ale co je horší: zabývat se sám sebou, nebo sebe sama nevnímat? Myslím, že zabývat se sám sebou není znak nedospělosti, nýbrž naprostá nutnost, aby člověk mohl růst. To ale samozřejmě neznamená se v sobě neustále nimrat a obtěžovat tím okolí.

■ **Přijde mi, že jak jste byl upřímný sám k sobě, dost jste se odkopal, prozradil na sebe spoustu slabostí. Neublížilo vám to pak v dalších vztazích? Některé dívky přece ta kniha mohla odradit, aby s vámi šly na rande...**

Vytváří to divné situace, a to nejen v případech partnerských vztahů. Když někoho potkám, nevím o něm nic, ale on, pokud četl můj román, si může myslet, že zná mě. Když jsem se seznamoval se svou současnou partnerkou, radil jsem jí, ať *Možnosti* nečte. (*usmívá se*) Nechtěl jsem, aby mě

poznávala přes text, když mě může poznat na živo. A myslím, že ji opravdu nečetla.

■ **Údajně jste po rozchodu zkusil i populární seznamku Tinder. S jakým výsledkem?**

Jako spisovatele mě Tinder zajímal, všechny ty strategie, co o sobě lidé píšou, jak chtějí být vnímáni. Ale samozřejmě jsem tam šel nejen ze studijních důvodů. Jen-

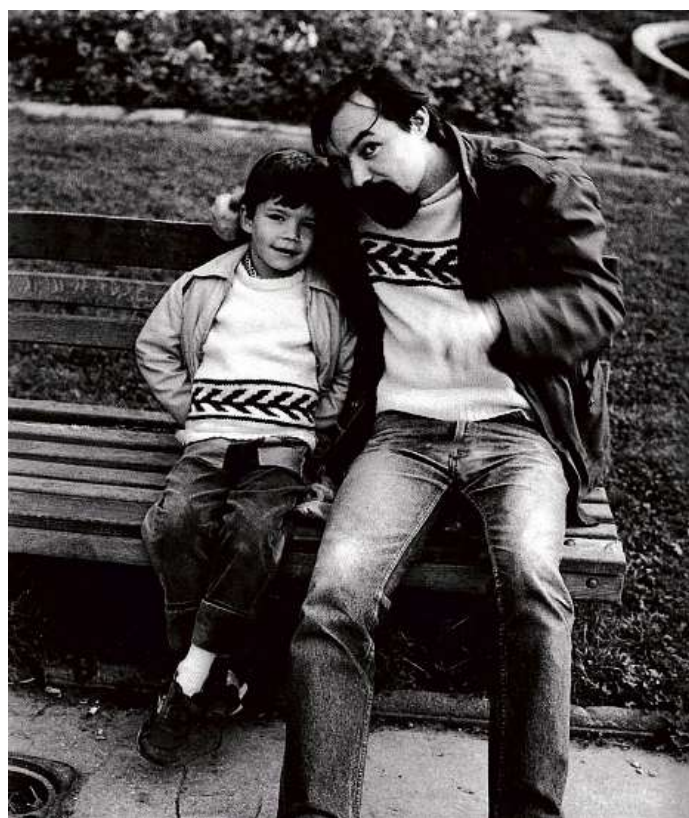
„Jako spisovatele mě seznamka Tinder zajímala.“

že pro mě Tinder vůbec nefungoval! Absolutně jsem nevěděl, podle čeho bych si tam měl protějšek vybírat. Měl jsem o kandidátkách tak málo informací, že jsem se

cítil naprosto ztracený. A když už konečně došlo k nějakému spojení, konverzace pro mě byly dost neuspokojivé. Pochopil jsem hodně rychle, že tento způsob seznamování nebude pro mě. Nevzešlo z toho ani jediné setkání...

■ **V knize *Možnosti milostného románu* probíráte nejen krásné chvíle, ale samozřejmě i nedorozumění a křivdy. Na jednom místě přiznáváte zklamání, že vaši partnerku nezajímá, co píšete, že vás dostatečně nepochválila... Není problém, že jsme na pochvalách příliš závislí?**

Podívejte, je to román, opravdu takto nemůžete ztotožňovat mě a hlavní postavu. Znovu říkám, mapa není území. Pochvaly za to, co jsem napsal, už dlouho nepotřebuji... Myslím, že pro partnera spisovatele je strašně obtížné proniknout do světa psaní. Je to vnitřní svět a někdy může být vůči vztahu konkurenční. Právě proto, že se tam uskutěčňují jiné věci než ve vztahu. Pro partnera musí být obtížné se na psaní ptát, účastnit se ho. V knize popisuju, že jsem dal Nině přečíst první kapitolu svého románu *Dějiny světa*, byla první čtenář... Dlouho jsem na tom pracoval, sžíraly mě pochybnosti, jestli je to dobré. Jeden den mi to připadalo geniální, druhý naopak úplně blbý... Jste v tom ztracený, potřebujete druhé oči, které řeknou něco objektivního. A zároveň v tu chvíli spíš než kritiku potřebujete povzbuzení. Na pochvalách jsem nikdy závislý nebyl...

Malý Jan Němec s tátou, spisovatelem Ludvíkem Němcem, v 80. letech minulého století.

■ **Rodiče vás chválili často, ale zároveň ne až moc často, abyste v dětství získal zdravé sebevědomí?**

V souvislosti s psaním to nebylo téma. Tam jsem si asi byl sám sebou celkem jistý, takže jsem to potvrzení nepotřeboval zvenčí. Anebo jsem ho dostával přirozeně. Ale jsou samozřejmě i oblasti, kde jsem si v pubertě moc jistý nebyl. Tehdy to byla hlavně tělesnost, tam jsem měl tendenci to sebezpotvrzení u druhých hledat. Měl jsem pocit, že jsem moc subtilní, že nemám tu správnou mužskou postavu antického atleta. Třeba v tělocviku jsem měl problém vyšplhat na tyč. Tam dostáváte okamžitou zpětnou vazbu, a to porovnání je nemilosrdné – z deseti kluků jsem byl nejslabší.

■ **Jaký máte vztah s rodiči? Mimořádně váš otec Ludvík Němec je také úspěšný spisovatel. Srovnávání jste se tedy asi nevyhnul...**

To srovnávání vždy přicházelo jen zvnějšku. V roce 2014 jsme byli oba nominováni na cenu *Magnesia Litera*, což bylo samozřejmě novinářsky vděčné – psali, že otec a syn spolu soupeří. Nakonec cenu nedostal ani jeden z nás, takže remíza (*vítězem v kategorii próza se stal Emil Hakl za román Skutečná událost, pozn. red.*). Ale jak jsem říkal, psaní mapuje vnitřní světy, v minulosti jsme se o něm doma ani moc nebavili. A i teď kolem toho spíš jen tak našlapujeme. Táta psaní do rodiny nikdy netahal, ale na mě měl samozřejmě vliv. Když máte doma spisovatele, přijde vám psaní samozřejmě, do určitého věku jsem měl pocit, že všichni tátové doma píšou. Přes zavřené dveře jsem slyšel, jak buší do psacího stroje.

■ **Šel jste za ním pro radu jako za tím zkušenějším, když jste třeba v pubertě psal básně nebo první prozaické pokusy?**

Vůbec... V pubertě jsem se vůči otci spíš vymezoval. Důležité věci jsem probíral s lidmi, které jsem si vybral, nikoliv se svými rodiči.

„Na pochvalách jsem nikdy nebyl závislý.“

■ **Vymezil jste se proti němu už názvy děl. Zatímco vy jste napsal *Dějiny světa* (2013), on vydal sbírku povídek *Já jsem tma* (1996)...**

Otec dokonce napsal román *Hra naslepo* (1982). A já jsem jakoby kontroval titulem *Hra pro čtyři ruce* (2009). Ale nebyl to záměr, prostě se to tak vyvrtilo... (*usmívá se*) Nicméně myslím, že naše psaní má něco společného, on i já píšeme hodně o milostných vztazích, pečujeme o formu,

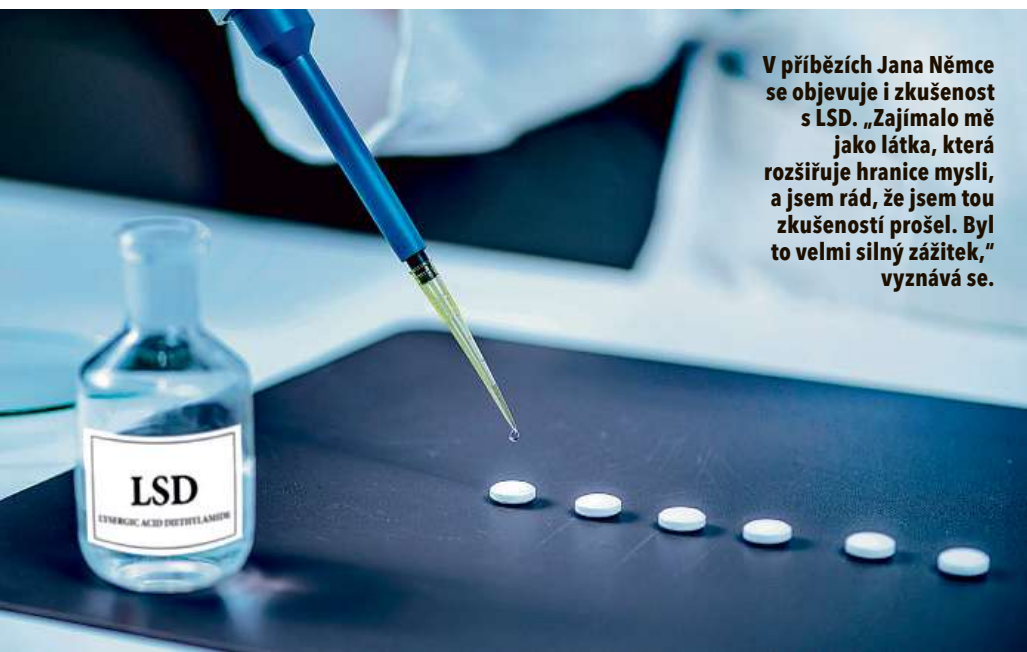
oba asi víme, že dobrou literaturu nedělá co, tedy téma, ale spíš jak, tedy provedení. Ovšem ještě k tomu konzultování. My jsme zvědaví, co ten druhý napsal, čteme se vzájemně, ale až ve chvíli, kdy knížka toho druhého vyjde. Rukopisy si nepoznámujeme, nejsme rodinná firma jako Svěrák a Svěrák v českém filmu. Literatura je intimní a v našem případě se vztahem otec–syn, takže si vzájemně do autorských světů nevstupujeme. K tomu s oblibou říkám dovětek: Mezi spisovateli určitě existují duchovní vazby, ale ne pokrevní přibuzenství.

■ **Chválí spíš otec vás, anebo vy jeho?**

Nechválíme, nebo jen málokdy... Když někdo dělá to, co vy, míváte na něj vysoké nároky. Spisovatelé jsou si často nejpřísnějšími kritiky. Otce není snadné získat a on to má zase těžké se mnou... Ale dá se říct, že k sobě díky psaní cítíme respekt, protože si oba uvědomuje, že to není jen tak, napsat román. Musíte mít disciplínu, abyste ho dokončil, nese to s sebou nějaké odříkání, nemáte kvůli tomu čas na jiné věci, které byste třeba chtěl zrovna dělat.

■ **Co na vaše knihy říká maminka? A jaká je její profese?**

Máma strávila většinu pracovního života jako sociální pracovnice specializovaná na adopci a péčovskou péči. Je to pro ni možná něčím těžké, že má doma dva spisovatele. Ještě to přizívuje poznámkami o souboji astrologických znamení – ona je Lvice a my Raci. Může to možná brát trochu úkorně, že s tátou máme stejnou profesi, něco, co můžeme sdílet. Byť o psaní doma s otcem zase tak moc nemluvíme, zákonitě rozumíme světům literatury víc než ona a někdy se na to stočí řeč. O to víc máma chválí, moje knihy samozřejmě čte.

V příbězích Jana Némce se objevuje i zkušenost s LSD. „Zajímalo mě jako látka, která rozšiřuje hranice myslí, a jsem rád, že jsem tou zkušeností prošel. Byl to velmi silný zážitek,“ vyznává se.

Ruský voják hlídkuje před rozstřílenou fabrikou Azovstal v ukrajinském Mariupolu. Na druhém snímku demonstrace manželek ukrajinských obránců Azovstalu proti zvěrstvům, jaká se tam na jejich mužích páchala. Inspirace pro Jana Němce. Na záložce své poslední knihy *Liliputin* píše: „Vysedával jsem u zpráv a záviděl reportérům, že jsou u toho. Ale v určité chvíli jsem začal vnímat i to, co ve zprávách není. Zkusil jsem tedy prověřit, co v této chvíli svede literatura: bez odstupů času, s odstupem několika set kilometrů.“

■ Kdy jste vlastně vyletěl z rodinného hnízda?

Někdy v jednadvaceti, když jsem v Brně dostudoval bakaláře na sociologii a religionistice. Pak jsem se odstěhoval na Vysočinu do Poličky. Chtěl jsem vypadnout z Brna a mít rok sám pro sebe. Plánoval jsem, že něco napíšu, ale tehdy to ještě nešlo. Pak jsem se vrátil do Brna, abych dokončil školu, a zároveň jsem začal studovat divadelní dramaturgii na Janáčkově akademii múzických umění. Druhou školu jsem nedokončil, ale teď tam paradoxně učím. (*usmívá se*) Být v kontaktu se studenty je pro mě důležité, mladí lidé jsou ve spoustě věcí lepší než ta generace nad nimi.

■ Mluvili jsme o příhodnosti sloves na úkor podstatných jmen. Přejde mi, že ženský svět se pohybuje v nedokonavých slovesech, kdežto mužský preferuje ta dokonavá. Zatímco ženy problém řeší, muži se ho snaží vyřešit. Zatímco muži si jdou něco koupit, ženy raději dlouze nakupují. Máte to taky tak?

To je dobrý postřeh. Ale já jsem spíš člověk procesů, takže tady mám blíže k tomu ženskému principu. Rád hledám, i každá má knížka je dost jiná. Jsem tedy na straně té nedokonavosti – a také nedokonalosti. Mám v oblíbě knihu *Moudrost nedokonalosti* od Angličana Roba Preece, který je psychoterapeut a zároveň buddhistický učitel. Tvrdí, že je v pořádku být nedokonalý a nedokončený. Ve chvíli, kdy máte pocit, že jste hotový, jste vlastně mrtvý. Když si myslíte, že jste dokonalý, jen jste ztratil schopnost vidět, v čem byste mohl být lepší.

■ S kolegou Petrem Vizinou jste loni vydal knihu rozhovorů *Znamení neznámého*, v níž jste si povídali se známými osob-

nostmi o spiritualitě. Našel jste díky tomu vztah k Bohu?

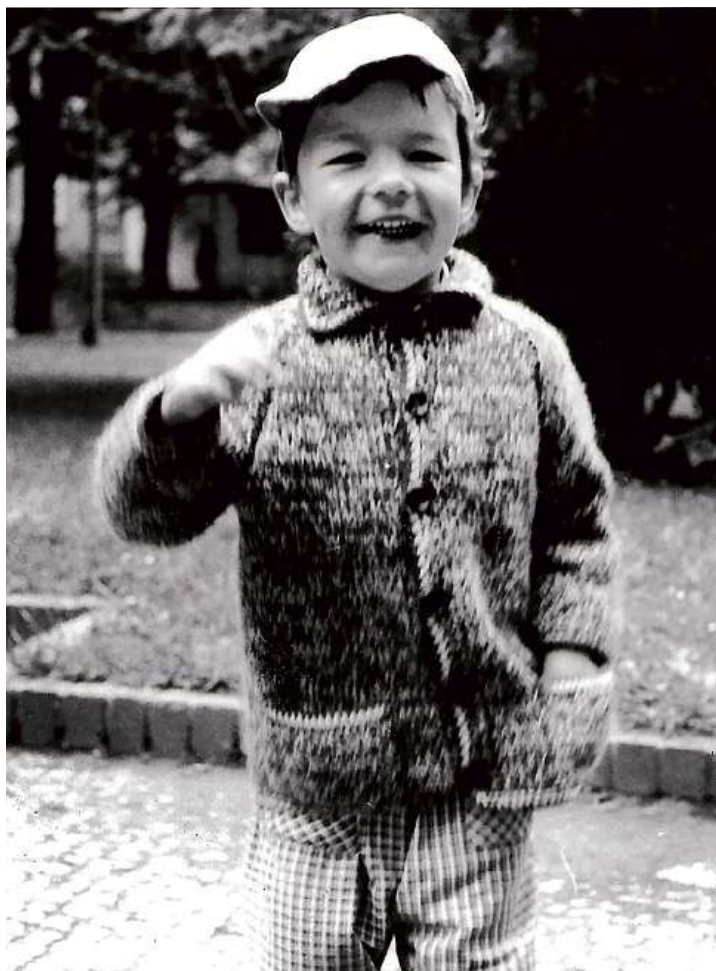
Věřící nejsem... Mám problém už s tím slovem „věřící“. Spiritualita má podle mě s vírou pramálo společného. Také nerad používám slovo Bůh, protože je už tak opoužívané, že se vyprázdnilo. Navíc je to zase podstatné jméno, pro věřícího člověka dokonce to nejpodstatnější. (*směje se*) Jak vypadá Bůh v podobě slovesa? Být, tvořit, vnímat, milovat? Ano, spiritualita v mém životě hraje podstatnou roli. A díky těm setkáním se skvělými lidmi, s nimiž si v té knize povídáme, se to ještě prohloubilo. Bylo to pro mě hodně silné.

■ Mluvili jsme celou dobu o lásce a sebe-lásce. Ale za vydáním vašeho nejnovějšího počínu, knihy povídek o válce *Liliputin*, stála jiná emoce. Zrodily se z nenávisti?

Spíš ze vzteku, který ve mně válka probudila.

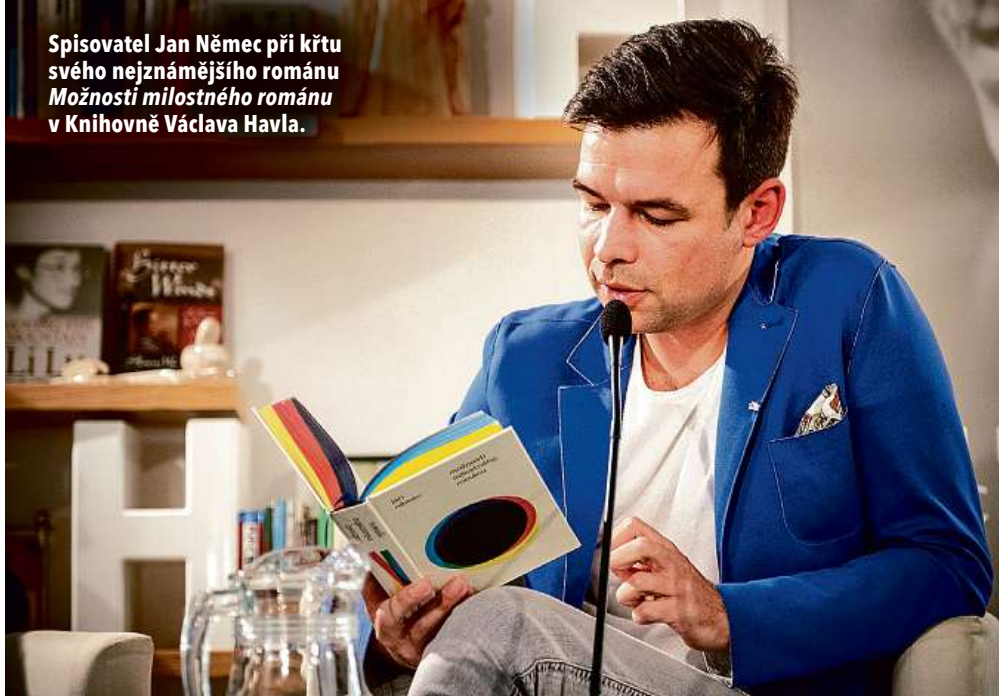
■ Na záložce píšete: „Vysedával jsem u zpráv a záviděl reportérům, že jsou u toho. Ale v určité chvíli jsem začal vnímat i to, co ve zprávách není. Zkusil jsem tedy prověřit, co v této chvíli svede literatura: bez odstupů času, s odstupem několika set kilometrů.“ Jak to šlo?

Překvapivě dobře. Těch pět povídek – dvě západní, dvě ukrajinské a jednu ruskou –

Budoucí spisovatel Jan Němec v době, kdy ještě moc psát neuměl.

Spisovatel Jan Němec při křtu svého neznámějšího románu *Možnosti milostného románu* v Knihovně Václava Havla.

jsem napsal za čtyři měsíce. Vztek se ukázal jako dobrý pohon. Vlastně každá emoce je pro psaní dobrá, protože to je pružina, co vás vystřelí vstříc tvůrčímu procesu.

■ **Nejsilnější mi přišla poslední krátká povídka vyprávěná z perspektivy ženského páru, který se rozhodne vyjádřit protest proti válce tancem labutí z Čajkovského baletu. To vzniklo podle skutečného příběhu?**

Před napsáním té povídky jsem rešeršoval kódované formy protestu, které se v Rusku objevily poté, co už nebylo možné protestovat otevřeně. Přišlo mi to jako zajímavý motiv – jak něco říkat ve chvíli, kdy nic říct nemůžete. Jedním z nejpůvabnějších protestů byly prázdné transparenty, kam si každý dosadil, co už nešlo říct. Včetně represivních složek, jež zatklly i tyto demonstranty. Je to vlastně metafora současného Ruska – nemůžete mluvit ani mlčet. A tanečnice z *Labutího jezera* se v Rusku začaly objevovat na stěnách v podobě graffiti. Důvod? Kdykoliv v Sovětském svazu docházelo ke změně moci, státní televize pustila *Labutí jezero*, aby se lid uchlácholil, než se politbyro rozhodne, kdo bude novým generálním tajemníkem. Protestující umělci to začali kreslit jako výzvu, že je čas na změnu režimu. V povídce jsem to jen dotáhl – postavy jsem nechal ten tanec zatančit na Rudém náměstí.

■ **Pomohla vám ta knížka se s tím vztekem vypořádat?**

Asi ano. To je jedno z kouzel psaní, že negativní emoce můžete v tom alchymickém procesu přetavit do něčeho konstruktivního. Byl to pro mě způsob, jak se aspoň částečně vyrovnat s tím, co se na Ukrajině děje.

■ **Koukáte pořád na zprávy, nebo i na sobě už cítíte otupění, protože válka trvá skoro rok?**

Pro nás pro všechny je to asi těžší a těžší, být účastní jako v prvních měsících. Zprávy se opakují, takže už to na nás nepůsobí tak naléhavě jako poprvé. Když vidíte masový hrob popáté nebo podešáté, už to s vámi tolik nezamává. Bohužel... Ale není asi důvod si to vyčítat, je to normální psychologický mechanismus. Něco jiného je lhotejnost nebo relativizace faktu, že Rusko bez důvodu napadlo Ukrajinu a vraždí tam nevinné civilisty, což se občas dočtu v diskusích pod články, a je mi z toho trapně... Vývoj války na Ukrajině pořád sleduju, ale

už ne tak intenzivně jako na jaře, když jsem tu knihu psal. Třeba povídka *Akvárium* odehrávající se v Mariupolu vznikala téměř jako přímý přenos – sledoval jsem zprávy, abych zjistil, jak ten můj příběh skončí.

■ **Bral jste tu svou knihu jako příspěvek na podporu Ukrajiny?**

Víte, jsou mnohem účinnější prostředky, jak pomáhat, třeba poslat Ukrajině peníze. Obecně si myslím, že literatura tu není od toho, aby pomáhala. Je tu spíš proto, abychom mohli sdílet příběhy, abychom rozvíjeli empatii, abychom tříbili citlivost pro nějakou vrstvu života, která není

„Mám v oblíbě knihu Moudrost nedokonalosti.“

úplně zjevná a zřejmá. Já jsem ty povídky napsal i proto, že televize o utrpení Ukrajinců referuje převážně vizuálně, kamera jen klouže po povrchu, kdežto literatura se dostane dovnitř, do prožívání lidí.

■ **V rozhovorech jste tvrdil, že byste na Ukrajinu rád vyrazil a napsal reportáž z místa. Časopis Host, kde jste šéfredaktorem, vám nezaplatal cestu?**

Jsme literární měsíčník, nejsme reportéři, neumíme pracovat takhle aktuálně. Šel bych do toho, kdyby se ozvala třeba redakce nějakých novin, které by zajímal nejen pohled reportéra, ale i spisovatele. Jenže žádná nabídka nepřišla...

■ **V úvodní povídce *Sabotér* píšete: „Člověk v pětáctyřiceti musí sabotovat sám sebe, chce-li přežít.“ To nezní moc optimisticky...**

Ale jo! Musíte jít aspoň trochu sám proti sobě... V pětáctyřiceti už sám sebe znáte, víte, kdo jste a co umíte. Jste obvykle až příliš usazený. Sám sebe můžete začít trochu nudit, zároveň hrozí, že se stanete obětí vlastního obrazu. Je to trochu téma krize středního věku. Dosáhl jste cílů, které jste si stanovil ve dvaceti. A co? Stejně asi nejste šťastný... Proto je podle mě potřeba vyjít z té komfortní zóny do neznáma, trochu sám sebe sabotovat. Pak teprve můžete poznat sám sebe z jiné stránky nebo vidět svět z jiného pohledu, a posunout se někam dál.

■ **Snažíte se po čtyřicítce sám sebe sabotovat? A jak konkrétně?**

Vlastně jsem tou knihou *Liliputin* popřel sám sebe, protože předtím jsem vytrvale říkal, že literatura potřebuje odstup, že by neměla suplovat publicistiku... A v tomto případě jsem psal naprosto bez odstupů.

■ **A mimo psaní? Vystoupil jste takto mimo komfortní zónu i v osobním životě?**

Ano. Čím dál víc kašlu na to, co si myslím. A když si něco myslím, říkám si, že tomu nemusím hned věřit a že klidně můžu udělat něco opačného, když se mi bude chtít. On je to trochu tantrický přístup, jdete zkrátka vstříc zkušenostem, spíš než že byste na svět hleděl přes nějakou mřížku a kádroval ho svými postoji. A konkrétně? Napadají mě banality. Nejsem žádný otužilec a třeba Wim Hof (*nizozemský otužilec známý svou odolností vůči extrémnímu chladu, držitel několika rekordů v této oblasti, pozn. red.*) mě úplně míjí, ale nedávno jsem vlezl do studeného rybníka. To jsem udělal sobě naschvál.

Milan Eisenhammer

